

KUTATÁSI BESZÁMOLÓ*
KLEBELSBERG KUNO-ÖSZTÖNDÍJ
2023

A kutató neve NAGY SÁNDOR ISTVÁN	
A kutatás témája <i>Romániai magyar műfordítók lexikon 1919-2019 szerkesztéséhez kapcsolódó bibliográfiai kutatási tevékenység</i>	
A kutatás helyszíne Kolozsvár	
ország, város	Románia, Kolozsvár
intézmény(ek)	Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár Akadémiai Bizottság, Erdélyi Magyar Múzeum Egyesület Szabó T. Attila Nyelvi Intézet
A kutatás ideje	
2023 szeptember 1 – 2023 október 31.	
A kutatott gyűjtemények, az átnézett iratok, dokumentumok és a találatok rövid ismertetése (tételes találati jegyzék nélkül)	
Kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Hungarológiai Könyvtára; Kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának könyvtára; Kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Lucian Blaga Központi Egyetemi Könyvtár Román Tudományos Akadémia kolozsvári fiókjának könyvtára. A Kolozsvári Akadémiai Könyvtár Régi Magyar Könyvtár-gyűjteménye; Erdélyi Magyar Múzeum Egyesület (EME) Könyvtára; Szabó T. Attila Nyelvi Intézet, Kolozsvár Könyvtára; Kolozsvári Octavian Goga Megyei Könyvtár; Kolozsvár három jelentősebb antikváriumának a kutatási időszakban meglévő kiadványait: Akadémiai, Alef és Röser. Átnéztem azokat az adatokat, amelyek a kutatás tárgyát képező kiadványokhoz szükségesek. Ez körülbelül 2.000 adat elemzését jelentette. Ezek közül megemlítem az említette könyvtárak bibliográfiai nyilvántartásának nagy részét, amelyek nincsenek digitalizálva. Több olyan antológiát tudtam feldolgozni, amelyek az adott évek könyvkiadásával foglalkoznak. Az 1924-től volt kötelezpéldány. Addig is adtak éves könyvkiadási adatokat, de azok a szerzők gyűjtésein alapultak. Ezeket kellett kiegészíteni.	
A kutatás módszere	
<i>Romániai magyar műfordítók lexikona</i> (1919–2019) hoz kapcsolódóan az eddigi adatgyűjtések során kialakult egy, kidolgozott kutatási és adatrögzítési követelményrendszer. Ezt Benő Attila professzor úrral, a kiadvány társszerkesztőjével közösen dolgoztuk ki. A mostani kutatási időszakban ezt szabtuk a kialakult helyzethez. Ezt azért kellett átalakítani a mostani kutatási időszakhoz (1919–1945), mert a vizsgált időszakba csak részlegesen volt kötelezpéldány rendszer a romániai könyvtárakban (1924	

* Jelen beszámoló további szerkesztés nélkül kerül közzétételre az ösztöndíj adományozójának honlapján.

és 1940 között). A második bécsi döntés után 1940 szeptemberétől átalakult az erdélyi magyar könyvkiadás. Az Észak-Erdélyi és a Romániai kiadások nyilvántartása különvált, amelyeket később nem sikerült maradéktalanul egységesíteni, ezért a kutatási korpusz ezen részét így kellett vizsgálni.

Az könyvtári állományoknak ezen időszakra vonatkozó adatai csak részlegesen vannak digitalizálva. Ami elérhető digitálisan az sem műfordítói szempontból van rendszerezve, így azok átvizsgálása is sok időt vehet igénybe.

Ezért ez az ösztöndíj időszak alatt az adatgyűjtés kevesebb tétel feldolgozását tette lehetővé, mint amennyi az eredeti kutatási tervben szerepelt, de így is sikerült egy nagy volumenű adatot rögzíteni.

A kutatás módszertana a következőképpen alakult:

Azoknak az adatoknak a feldolgozásával kezdtem, amelyeket csak papír alapon tartanak nyilván. Ezeket 5-6-os könyvből álló csoportokba osztottam. Az adott könyvtárak (a kolozsvári Akadémiai Könyvtár Régi Magyar Könyvtár-gyűjteménye, Kolozsvári Octavian Goga Megyei Könyvtár, Erdélyi Magyar Múzeum Egyesület (EME) Könyvtára) maximálisan támogatták a kutatási tevékenységemet, így másolatokat tudtam készíteni azokról a kiadványokról, amelyek a vizsgált időszakhoz tartoztak.

A Kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának könyvtáraiban az előkészítési időszakban, a netes forrásokat felhasználva, előkészítettem egy olyan listát, amely az adatolni szükséges kiadványokat tartalmazta. Ezeket is 5-6-os könyvből álló csoportokba osztottam. Az igényléseket leadtam elektronikusan az adott könyvtáraknak. A könyvtárosok kikészítették a kiadványokat. Benő Attila tanszékvezető úr rendelkezésemre bocsátotta az egyik irodájukat, a kötetek szükséges adatainak feldolgozásaihoz használhattam a tanszékvezetői irodában lévő másolót. A feldolgozott kiadványok egy jelentős részét nem lehetett kikölcsönözni, ezért a kutatási időszak jelentős részén úgy kellett feldolgozni az adatokat, hogy azokat a könyveket még aznap visszavittem az adott könyvtárakba. Újabb kiadványokat csak akkor kértem ki, mikor befejeztem a másolatok elektronikus feldolgozását.

Az adott találatok elektronikusan rögzítettem fordítók szerint Word formátumban, hogy a későbbi feldolgozáshoz ezt fel tudjam használni használatra kerüljön. Az ösztöndíjam idején ezeknek a köteteknek az adatolását úgy tudtam a leghatékonyabban kihasználni, hogy az adatgyűjtésre helyeztem a hangsúlyt, a feldolgozás utólag is megoldható.

Az kutatási folyamat szervezését és vezetését Kolozsváron továbbra is Benő Attila professzor úr koordinálta. Nemcsak abban segített, hogy rendelkezésemre bocsátotta a szükséges infrastruktúrát, hanem abban is, hogy megszervezte a könyvtári kutatómunkát. Ez azért volt szükséges, mert a kolozsvári könyvtárak már az egyetemi félév megkezdése után a többi felhasználó igényeit is meg kellett oldják, és csak ügyeleti rendszerben dolgoztak, így szükségünk volt azok a könyvtárosok segítségére, akik a kutatási időszakban biztosították a kiadványok előkészítését és visszavételét.

A kutatási módszertan kialakításában figyelembe kellett venni azt, hogy a vizsgált időszakban nem minden könyv adata kerülhetett be könyvtári nyilvántartásba. Ezért szükségessé vált, az, hogy a könyvtári kutató munka mellett, átnézzük minél több antikvárium anyagát. Az támogatás időszakában sikerült Kolozsvár három jelentősebb antikváriumának a kutatási időszakban meglévő kiadványait, az üzletek vezetőinek szívélyes engedelmével: Akadémiai, Alef és Röser. Mindhárom antikvárium esetében csak fizikai átnézés volt lehetséges, mert elektronikus nyilvántartást nem vezetnek.

Kutatási időszakom alatt minden kutatási folyamat rendben működött, számos adatot sikerült rögzíteni.

Az elkészült anyagot folyamatosan ellenőrzi a két felkért lektor: dr. Balázs Imre József, egyetemi docens, és dr. Berki Tímea, bibliográfus, a terület elismert szakértője.

A kutatási időszakban folyamatosan biztosított minden feltételt Benő Attila professzor úr, a Kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Magyar és Általános Nyelvészeti tanszék vezetője, aki a lexikon társszerkesztője.

Az ösztöndíj időszaka alatt a következő kutatási eredményeket sikerült elérni:

1. Folytattam annak a műfordítói adatbázisnak az összeállítását, amely felhasználásával folytatni lehet az adatgyűjtést. Az ösztöndíjkutatási időszaka előtt 157 olyan romániai magyar fordítóról tudtunk, akinek ebben az időszakban jelent meg fordítása. Mostani adataink alapján ez a szám 165-re emelkedett. Példaként említem a névsor elejét és a végét:

Abet Ádám

Ábrahámné Sternberg Olga

Ábrámovits Ella

Ábrámovits Mózes

Ács Károly

Adlert Hubert

Adorján Sándor

Ady Endre

Ágnessy Imre

Alexics György

Andrási Tivadar

Antal Sándor

Aszlányi Károly

Av. Hasalom

...

Tábori Piroska

Tamás Aladár

Tassy-Betz László

Temesi Péter

K. Tompa Arthur

Tóth Árpád

Turnowsky Rózsi

Várady György

Vécsey Leó

Veress Endre

Vulcanu József

Zempléni P. Gyuláné

Zilahy Lajos

Zsolnai Gyula

2. Továbbfejlesztettem a kutatás módszertanát

Ez a kutatási módszertant, amely egyben útmutató a korábbi és újabb adatok megjelenítéséhez. Az útmutató tartalmazza azokat az adatbázisokat, amelyet a lexikográfiai munkát végzőknek meg kell vizsgálniuk. Az eddigi bibliográfiai adatok kiegészítése céljából elengedhetetlenül szükségesnek látszott a következő négy adatbázisban való munka valamennyi műfordító esetében: 1. Romániai Magyar Irodalmi Lexikon elektronikus adatbázisa; 2. a kolozsvári Egyetemi Könyvtár elektronikus adatbázisa; 3. az Országos Széchényi Könyvtár adatbázisa (mokka.odr), illetve 4. a magyarországi antikváriumok összesített elektronikus adattára (antikvar.hu). 5. a kolozsvári Akadémiai Könyvtár Régi Magyar Könyvtár-gyűjteményének katalógusa.

3. Egy lexikonnál fontos szempont kell legyen az, hogy az olvasó külön rá tudjon keresni a fordított művek szerzőire

A könnyebb kereshetőség céljából a lexikon tartalmazni fogja a fordított művek szerzőinek összegző listáját, szerzői névmutatót, hogy a kutatók, érdeklődők könnyebben találják meg a szükséges információkat, és az oldalszám alapján meg tudják találni a szükséges részletező adatokat a szerzők és műfordítók kapcsolatát. Az korábban jelzett szócikkek alapján összeállítottam egy ilyen szerzői listát. Ez a lista több száz szerzővel gyarapodott. Összesen mintegy 800 szerzővel számolunk az eddig kutatási eredmények alapján.

4. Terjedelmi okok miatt, akárcsak a többi lexikon esetében, szükséges összeállítani többféle rövidítési jegyzéket. Ezek: a forrásnyelvek, szótári rövidítések, illetve kiadók jegyzéke. A szótári utalások adattárát bővítettem.

Fontos megjegyezni, hogy az ösztöndíj keretében vizsgált időszakban nem voltak, a mai értelemben vett, nagy kiadók. Ezért a lexikon kiadói jegyzéke jelentősen gyarapodott. A kutatási munka elején az a szám 530 kiadói adatot tartalmazott, most ez szám 658-nál tart. Néhány példa a vizsgált időszak kiadói adataiból, a hozzájuk rendelt rövidítésekkel:

Altberliner Verlag Lucie Groszer, Berlin – AVLG, Berlin

Anonymus Irodalmi és Művészeti Kiadó Részvénytársaság, Bp., - ANOIMK, Bp.

Antalffy Kiadás, Debrecen – ANT, Debrecen

Arca Kiadó, Nagyvárád – ARCK, Nagyvárád

Ardealul Kiadó, Marosvásárhely – ARDK, Marosvásárhely

Atheneum RT, Budapest – ATHK, Bp.

Bernát Könyvnyomda Kiadása, Kolozsvár – BNYK, Kolozsvár

Bécsi Magyar Kiadó, Bécs – BMK, Bécs

Bíró Miklós Nyomdai Műintézet, Budapest – BMNM, Bp.

Bonaventura Kiadása, Kolozsvár – BONK, Kolozsvár

Brassói Lapok Könyvosztálya, Brassó – BLK, Brassó

Budapest Székesfővárosi Irodalmi és Művészeti Intézet, Budapest – BSZIMI, Bud.

Chábád Lubavics Zsidó Nevelő és Oktató Egyesület, Budapest – CLZSNOE, Bp.

Chiron Kiadó és Media Research Alapítvány, Budapest – CKMRA, Bp.

Concordia kiadása, Arad – CONK, Arad

Custos Könyvkiadó, Marosvásárhely – CUSK, Marosvásárhely

Dante Könyvkiadó, Budapest – DANK, Bp.

Editions Monde kiadása, Párizs – EMK, Párizs

Editura Hartmann, Arad – EH, Arad

Egyház és Misszió kiadása, Kolozsvár – EGYMIK, Kolozsvár

Eked kiadó, Tel-Aviv – EKK, Tel-Aviv

Élő könyvek, Torda – ELK, Torda

En, Te, Ő Könyvek, Temesvár – ETOK, Temesvár

Erdélyi Cionista Szervezet kiadása, Temesvár – ECSZK, Temesvár

Erdélyi Friss Újság Kis Regénytára, Arad – EFUKR, Arad

Erdélyi Gondolat, Székelyudvarhely – EGK, Székelyudvarhely

Erdélyi Híradó Könyv- és Lapkiadó, Kolozsvár – EHKL, Kolozsvár

Erdélyi Irodalmi Társaság, Kolozsvár – EIT, Kolozsvár

Erdélyi Pegazus Könyvkiadó, Székelyudvarhely – EPK, Székelyudvarhely

Erdélyi Szemle Könyvtára, Kolozsvár – ESZK, Kolozsvár

Erdélyi Szépmíves Céh, Kolozsvár – ESZC, Kolozsvár

Erdélyi Zsidó Kiadótársaság Rt., Kolozsvár – EZSKT, Kolozsvár

Erdélyi Zsidó Kiadótársaság Rt., Nagyvárád – EZSKT, Nagyvárád

Fischer Kiadása, Bécs – FIK, Bécs

Franklin Társulat, Budapest – FRANT, Bp.
 Franklin Könyvkiadó, Nagyvárad – FRANK, Nagyvárad
 Fraternitas Rt., Kolozsvár – FRATK, Kolozsvár
 Folio Könyvnyomdai Műintézet, Arad – FKM, Arad
 Franklin Társulat, Budapest – FRT, Bp.
 Friss Újság Nyomda kiadása, Makó – FUN, Makó
 Füssy Kiadása, Torda- FUSK, Torda
 Gaál Nyomda kiadása, Makó – GN, Makó
 Germinal Kiadása, Kolozsvár – GMK, Kolozsvár
 Globus, Székelyudvarhely – GLBK, Székelyudvarhely
 Glória Könyvkiadó, Kolozsvár – GLK, Kolozsvár
 Grafica, Arad – GRAFK, Arad
 Grünfeld Vilmos és Társai Kiadása, Brassó – GVTK, Brassó
 Gute Botschaft Verlag, Dillenburg – GBV, Dillenburg
 Gutenberg Kiadása, Budapest – GUTK, Bp.
 Gutenberg Könyvkiadó, Csíkszereda – GUTK, Csíkszereda
 Gutenberg Könyvnyomda, Temesvár – GUTK, Temesvár
 Haderech könyvei, Temesvár – HADK, Temesvár
 Háméir zsidó könyvkiadóvállalat kiadó, Ds – HZSKK, Ds
 Hangya Szövetkezetek Szövetsége, Kolozsvár – HSZSZ, Kolozsvár
 Hanoar-Hacioni kiadása, Kolozsvár – HHK, Kolozsvár
 Hepehupa Folyóirat Kiadása, Zilah – HEPF, Zilah
 Ifjú Erdély kiadása, Kolozsvár – IEK, Kolozsvár
 Kadima Kiadó, Kolozsvár – KADK, Kolozsvár
 Kadinta Nyomda Kiadása, Kolozsvár – KADNYK, Kolozsvár
 Kaláka Kiadása, Kolozsvár – KALK, Kolozsvár

5. Az adatok gyűjtésében segítenek a kolozsvári egyetem magyar nyelv és irodalom szakos, alapképzésben és magiszteri szinten tanuló hallgatók is.

A támogatás időszakában kezdődött az 2023/2024 tanév az őszi féléve. A szakmai gyakorlatuk elején a tanszékvezető úrral közösen tartottunk több ismertetőt, illetve konzultációt. A kutatási munka során, bármilyen probléma felmerült, segítettünk a hallgatóknak.

A kutatási eredmények szélesebb közönséggel történő megismertetése (előadás(ok), publikáció(k) stb.)

Kutatásomról előadást tartottunk Benő Attila professzor úrral az MTA Modern Filológiai Társaság 2023 júniusi *Nyelvünkben élünk. Jelentéseken innen és túl. Konferencia az MTA Modern Filológiai Társaság alapításának 40. évfordulójára* című konferenciáján. Ez az anyag, az ösztöndíj kutatási eredményeivel kiegészítve, nyomtatott formában is meg fog jelenni 2024 elején az akadémiai társaság konferencia kötetében. A cikkünk címe *Romániai magyar műfordítás-irodalom 1919–1944 között* lesz.

További ismertetések tervezünk az elért eredményekről, mint Magyarországon, mint Erdélyben.

További lehetőségek:

A kutatást az ösztöndíj lejárata után is folytatom.

A kutatás tárgyát képező időintervallum olyan nagy mennyiségű feldolgozandó anyag tartalmaz, ami növeli a kutatás időtartamát. De a kiadvány megjelentetésének szüksége felveti a kutatási belátható időben történő befejezésének a szükségességét.

Ezért, amint a feltételek engedik, folytatni fogom Kolozsváron az adatgyűjtést. A mostani

kutatásom eredményei megerősítették azt, hogy a műfordító lexikon teljes időtartamából, az 1919–1945-ös a legkevésbé dokumentált és feldolgozott, és ezért még több idő kell ennek megfelelő feldolgozásához.

A kutatással kapcsolatos gyakorlati észrevételek (ide értve a leendő ösztöndíjasok számára hasznos tanácsokat)

Kolozsváron, erdélyi viszonylatban, drágán lehet szállást szerezni egy több hónapos időszakra. Ha az egyetem által elérhető szállásokat akar az ösztöndíjas igénybe venni, azt hónapokkal előtte szervezze meg a fogadó intézmény vezetőjével. A fogadóintézmény vezetője segít megszerezni a szükséges engedélyeket a kutatóhelyek használatára, az ott kutatott anyagok rögzítésére, feldolgozására.

Kelt: Budapest, 2024. január 15.

Nagy Sándor

kutató aláírása